

5. Мойсеєнко Ю. В. Оточуюче середовище як чинник формування світосприйняття дитини дошкільного віку. 2020. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2020/Zbirnyk_2020.pdf#page=230.
6. Станська Г. Р. Виховання морально-етичних цінностей у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності *Педагогічний альманах. Актуальні проблеми дошкільної освіти : теорія та практика* : матеріали III Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (03 листопада 2023 року). Вип. 3. Одеса : Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2023. С. 72-76.
7. Токарева Л. Д. Формування ціннісних орієнтацій як чинник моральності дошкільників у сучасному соціопросторі. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / гол. ред. С. Д. Максименко. К.: Срібна хвиля, 2012. Т. IV. Випуск 8. С. 280–298.
8. Якименко С. І. Світосприйняття як складник багаторівневої структури світогляду особистості. 2020. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4305/3803>.

УДК 373.2.035:316.62:364.63

Назаренко І.А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. **Зімакова Л. В.**

БУЛІНГ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ. ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ

***Анотація.** У статті розглядається питання булінгу в дошкільній освіті, зокрема визначення, прояви та вплив цього явища на дітей. Аналізуються сучасні дослідження в галузі булінгу в ЗДО та надається висновок про важливість розв'язання цієї проблеми вихователями та батьками.*

***Ключові слова:** булінг, дошкільна освіта, агресія, дитяче насильство, психосоціальна безпека.*

Постановка проблеми. Булінг або систематична агресія та психологічне насильство, стає надзвичайно актуальною проблемою в дошкільних закладах освіти. Ця проблема стосується не тільки самих дітей, але й їхніх батьків, педагогів та суспільству в цілому. Булінг може залишити негативні наслідки для розвитку дитини та її психосоціальної безпеки.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Останні дослідження та публікації в галузі дошкільної освіти свідчать про невдоволення наявністю булінгу в Україні та демонструють підвищену увагу до нього соціальних інституцій та правоохоронних органів. Дослідження в цій області свідчать про те, що діти в дошкільному віці стикаються з різними формами агресії, які включають в себе фізичне насильство, вербальне насильство, умисне виключення з гри та інші прояви психологічного тиску.

Сучасні дослідження також вказують на важливість ролі вихователів та батьків у виявленні та протидії булінгу в дошкільних закладах.

Мета статті. Вивчення значення булінгу в дошкільній освіті, аналіз його проявів та розкриття методів протидії в дошкільних закладах.

Виклад основного матеріалу. Більшість людей вважають, що фізична агресія й соціальне насилля, характерні для булінгу (англ. bullying – агресивне переслідування, цькування, залякування тощо), починають проявлятися приблизно з кінця початкової школи і продовжуються протягом усього періоду середньої школи. Але булінг серед дітей дошкільного віку розповсюджений набагато більше, ніж ви можете припустити. Оскільки така поведінка асоціюється, як правило, з дорослими дітьми, вона часто упускається з очей у ранньому віці, коли досить важко відрізнити абсолютно нормальні соціальні невдачі у взаємодії й булінг на ранніх стадіях його формування.

Загалом, певний ступінь ситуативних ударів рукою, щипання, кусання у дітей дошкільного віку «вважається» нормальним і може бути проявом самоствердження, егоцентричної поведінки, невмінням комунікувати тощо. Однак, якщо дітям подобається спостерігати, як іншій людині погано, вони можуть свідомо й систематично знаходити способи, щоб завдати шкоди своїм «жертвам», навіть до того, що стануть насміхатись над ними, коли роблять свій поганий учинок [1].

Булінг в дошкільних закладах може набувати різних форм, включаючи фізичну агресію, грубі слова, навмисне виключення з гри, бойкотування мовчанням та інші прояви психологічного тиску. Важливо розрізняти нормальні конфлікти між дітьми та шкідливі, систематичні форми булінгу.

Прояви булінгу в дошкільних закладах можуть бути менш вираженими, але вони існують і можуть мати серйозні наслідки для дітей. Діти цього віку ще не мають великого досвіду вирішення конфліктів і можуть бути особливо вразливі перед агресією та психологічним насильством. Ось деякі типові прояви булінгу в ЗДО:

1. Фізичне насильство: діти можуть використовувати фізичну силу, щоб залякати, тиснути чи ображати інших дітей. Це може включати удари, штовхання, потягання за волосся тощо.

2. Вербальне насильство: дитячі образи, грубі слова, лайки і знущання над іншими дітьми є формами вербального булінгу. Діти можуть використовувати образливі слова, щоб знижувати самоповагу і самооцінку інших.

3. Виключення та соціальне ізоляція: деякі діти можуть умисно виключати інших з гри, групи чи подій, щоб викликати у них почуття відокремленості та самотності.

4. Психологічний тиск: це може включати інтенсивний тиск на дитину, щоб вона вчинила щось небажане або несприйнятне для неї. Це може бути психологічне використання в маніпулятивних цілях.

5. Втрати речей: діти можуть намагатися заволодіти чи пошкодити речі інших дітей, щоб завдати їм болю.

6. Емоційний тиск: булінг може включати інші форми емоційного тиску, такі як шантаж, звільнення від дружби, погрози та інші дії, що роблять дітям неприємно.

7. Здавання на групу: в деяких випадках декілька дітей може об'єднатися, щоб атакувати іншу дитину або дітей. Це може зробити ситуацію ще більш загостреною для жертви.

8. Заборона грати в ігри: діти можуть намагатися обмежити іншу дитину в її правах на участь у загальних іграх або розвагах. Ці прояви булінгу іноді важко виявити, оскільки діти цього віку можуть бути боязливі або не розуміти, що відбувається. Тому важливо, щоб дорослі (батьки та вихователі) були уважними та вміли виявляти ці прояви та вчасно реагували на них.

Протидія булінгу в дошкільних закладах вимагає спільних зусиль педагогів, батьків та дітей. Рекомендовано такий алгоритм дій працівників закладу освіти у випадках виявлення булінгу [4]:

- якщо дитина стала свідком булінгу в закладі освіти, передусім вона може розказати про це батькам, педагогам, психологу або безпосередньо завідувачу.
- якщо педагог або інший працівник закладу освіти став свідком булінгу, то він має повідомити керівника закладу незалежно від того, чи покаржилась йому жертва булінгу чи ні.
- після отримання звернення дитини, відповідна особа або орган інформує керівника закладу освіти у письмовій формі про випадок булінгу.
- керівник закладу розглядає таке звернення та з'ясовує усі обставини булінгу. Надалі він скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу та окреслює подальші дії. Якщо комісія визнала, що це був булінг, а не одноразовий конфлікт, то очільник закладу зобов'язаний повідомити уповноважені підрозділи органів Національної поліції України та Службу у справах дітей. До складу такої комісії можуть входити педагоги, психолог, соціальний педагог, батьки постраждалого та «булера», керівник закладу та інші зацікавлені особи.
- у разі, якщо комісія не кваліфікує випадок як булінг, а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звернутись до органів Національної поліції України.

Наведемо поради для батьків, якщо в ЗДО щодо їх дитини мав місце булінг [3]:

1. Комунікація (спілкування) – це ключ. Якщо ви підозрюєте, що ваша дитина піддається в дитячому садку знущанням, дайте їй зрозуміти, що ви зможете їй допомогти, якщо вона докладно розповість про все. Як тільки ваша дитина розкриє вам усі подробиці про булінг, зберігайте спокій, не сваріть її та не засуджуйте, обов'язково поясніть, що ви неодмінно допоможете припинити це насилля.

2. Порозмовляйте з вихователем. Оскільки маленькі хулігани віддають перевагу тому, щоб ображати дітей, коли дорослі не дивляться, важливо порозмовляти з вихователем і ввести один одного в курс справи, щоб у подальшому він був більш уважним і вже прицільно спостерігав за певними дітьми.

3. Використовуйте політику відкритих дверей. У найавторитетніших дитячих садках і дошкільних закладах існує політика відкритих дверей, що дозволяє батькам приходити в будь-який час. Тому періодично без попередження навідуйтесь у групу вашої дитини. Ці неочікувані візити будуть тримати працівників дитячого садка в тонусі й зменшать імовірність того, що ваша дитина буде страждати від якогось хулігана.

4. Заплануйте переговори з батьками. Порозмовляйте з адміністрацією дошкільного закладу і призначте зустріч з батьками маленького хулігана, звернувши їхню увагу на його поведінку, але не дивуйтесь, якщо його батьки не будуть вас слухати, будуть проявляти байдужість чи почнуть все заперечувати.

5. Навчіть вашу дитину захищатись від хуліганів. Дайте своїй дитині певні психологічні інструменти, які вона зможе використовувати при контакті з хуліганом.

6. Розгляньте перехід в іншу групу. Іноді булінг може бути настільки агресивним, що всі ваші зусилля так і не будуть успішними. Тому, якщо вам не вдасться нічого добитись, порозмовляйте з адміністрацією на рахунок переходу вашої дитини до іншої групи. Якщо ж і це не вдасться зробити, тоді краще забрати вашу дитину із цього дитячого садка.

Висновок. Булінг у дошкільному середовищі відбувається набагато частіше, ніж можна уявити. І якщо ваша дитина стала однією із «жертв», не кажіть їй, щоб вона стала більш «жорсткою» і не примушуйте її розв'язувати цю проблему самостійно. Уживайте всіх заходів, щоб захистити вашого малюка, здійснюйте візити в дитячий садок і давайте дитині інструменти, які не тільки стануть їй у пригоді в ранньому дитинстві, а й допоможуть уникнути знущань у майбутньому.

Важливо пам'ятати, що булінг в дошкільних закладах може мати тривалі наслідки для психосоціального розвитку дітей, і негайна

реакція та запобігання цьому явищу є критично важливими завданнями для батьків, педагогів та суспільства загалом [2].

Список використаних джерел

1. Центр інформації про права людини: 67% дітей в Україні зазнали цькування у попередні 2-3 місяці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://humanrights.org.ua/material/67_ditej_v_ukrajini_zaznali_ckuvan_u_poredni_23_misjaci
2. Юрчик О. М. Психологічна профілактика насильства: автореф. дис ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Оксана Миколаївна Юрчик . – Острог, 2016 . – 20 с.
3. Запобігання булінгу в ЗДО. <http://zdo72.kr.ua/povodzhennya-z-ditmi/> [Електронний ресурс]
4. Протидія булінгу (Цькування). http://dnz3.edu.kh.ua/stop_buling/ [Електронний ресурс].

УДК 373.2.064:502/504

Пархоменко І. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к. п. н., доц. **Карапузова І.В.**

ОРГАНІЗАЦІЯ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ТА ДОРΟΣЛИХ НА ПРИРОДІ

Анотація. У статті аналізується діяльність на природі з дітьми дошкільного віку і її вплив на формування та розвиток особистості. Обґрунтовується важливість організації спільної діяльності дітей та дорослих на природі та позитивний вплив такої взаємодії на розвиток дошкільників.

Ключові слова: спільна діяльність, успішна діяльність, діяльність на природі, психологічні особливості, вплив дорослих.

Постановка проблеми. Спільна діяльність дітей та дорослих полягає в тому, що вона має значний вплив на розвиток дитини та її соціальну, емоційну та когнітивну сфери. Вивчення цього питання може допомогти розробити ефективні підходи до організації спільної діяльності та сприяти покращенню взаємин між дітьми та дорослими.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Питання організації спільної діяльності дітей та дорослих в природі знайшли своє відображення у працях Г. Баластрик, Д. Ведмеденко, В. Ніколаєнко, І. Підласий, Т. Науменко. Специфіка організації діяльності в природі полягає в тому, що цей вид активності має великий потенціал для розвитку та навчання людей у всіх вікових групах.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні важливості організації спільної діяльності дітей та дорослих на природі та позитивному впливу такої взаємодії на розвиток дошкільників.